

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

FEBRUARIE/MAART 2012

MEMORANDUM

PUNTE: 200

Hierdie memorandum bestaan uit 11 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1.1**

1.1.1	A	B	X✓✓	D
1.1.2	A	B	C	X✓✓
1.1.3	A	X✓✓	C	D
1.1.4	A	B	X✓✓	D
1.1.5	A	X✓✓	C	D
1.1.6	X✓✓	B	C	D
1.1.7	A	B	X✓✓	D
1.1.8	A	B	C	X✓✓
1.1.9	A	B	X✓✓	D
1.1.10	A	B	C	X✓✓

(10 x 2) (20)

VRAAG 1.2

1.2.1	I✓✓
1.2.2	K✓✓
1.2.3	D✓✓
1.2.4	J✓✓
1.2.5	A✓✓
1.2.6	C✓✓
1.2.7	F✓✓
1.2.8	H✓✓
1.2.9	E✓✓
1.2.10	B✓✓

(10 x 2) (20)

VRAAG 1.3

- 1.3.1 Werk/jaar/jaarlikse plan✓
 1.3.2 Bedryfskapitaal/Werkskapitaal/Vlottende kapitaal ✓
 1.3.3 Krediet/Lening✓
 1.3.4 Vraag/Aanvraag ✓
 1.3.5 Segment ✓
 1.3.6 Prys✓
 1.3.7 Aanbod✓
 1.3.8 Bemerkingsketting/Vraag en Aanbodketting ✓
 1.3.9 Varsproduktemark ✓
 1.3.10 Plaasbestuurder/Plaaseienaar✓

(10 x 1) (10)

TOTAAL AFDELING A: 50

AFDELING B**VRAAG 2: DIERE- EN GEWASPRODUKSIE****2.1.1 Drie tipes planne**

- Besigheidsplan ✓
  - Finansiële plan ✓
  - Bemerkingsplan ✓
- (3)

2.1.2 Belangrike doelwitte van die kommersiële boer

- Grootste wins moontlik/ekonomiese lewensvatbaarheid ✓
  - Beskerm natuurlike hulpbronne/Volhoubare verbruik van natuurlike hulpbronne ✓
  - Sosiale aanvaarbaarheid ✓
  - Bewaringsvatbaarheid ✓
  - Minimale produksie risiko's ✓
- Enige 2 (2)

2.1.3 Vier maniere om plaasbeplanning te evalueer

- Vergelyk opbrengste/finansiële data met norme van die omgewing ✓
  - Vergelyk opbrengste/finansiële data/produksiepraktyke met ander boere ✓
  - Vergelyk met vorige jare/produksieperiodes ✓
  - Verkry advies van professionele mense/navorsers/landbouvoorligter ✓
- (4)

2.2 Vier redes vir die verdeling in kampe

- Gesondheid ✓ /skei siek diere vanaf gesonde diere ✓
  - Teling ✓ /Skei manlike en vroulike diere/Skei ou diere van jong diere ✓
  - Produksie ✓ /rus en herstel van veld vir toekomstige gebruik deur vee ✓
  - Wisselweiding ✓
  - Grondbewaring ✓
  - Beskerm kwesbare weivelde ✓
  - Drakrag van weiveld ✓ /Wetenskaplike benutting ✓
  - Optimale verbruik/homogene kampe ✓
  - Gebied – hou by die norme van die spesifieke area ✓
- Enige 4 (4)

2.3 Een rede waarom elkeen belangrik is**2.3.1 Markte**

- Afstand vanaf die mark ✓
  - Stabiliteit van die mark ✓
  - Getal kompeteerders ✓
  - Aantal verbruikers ✓
  - Grootte van die mark ✓
  - Toeganklikheid tot markte
- Enige 1 (1)

2.3.2 Effektiviteit van produksie

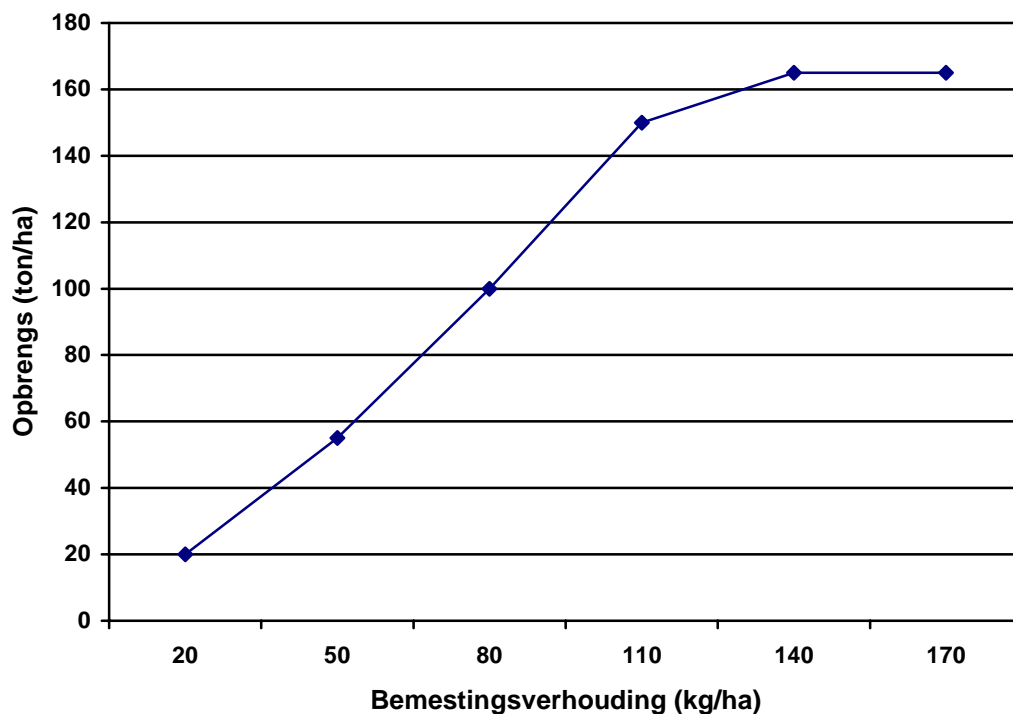
- Hoe groter die effektiviteit van produksie hoe groter is die wins. ✓
- (1)

- 2.3.3 Voer beskikbaar
• Genoegsame voer moet beskikbaar wees. ✓ (1)
- 2.3.4 Veld tipe
• Die tipe diere word bepaal deur die samestelling van die veld (bv. bokke kan veld effektief benut wat deur klein boompies gedomineer word). ✓ (1)
- 2.3.5 Winsgewendheid
• Sekere veeproduksiestelsels is meer winsgewend as ander en die boer sal die mees winsgewende stelsel verkies. ✓ (1)
- 2.4 **Aanverwante bestuursfunksies**
- 2.4.1 • Beplanning ✓ (1)
- 2.4.2 • Organisering ✓ (1)
- 2.4.3 • Koördinerings/leierskap/motivering/besturend ✓ (1)
- 2.4.4 • Implementering ✓ (1)
- 2.4.5 • Kontrole ✓ (1)
- 2.5 **Wetgewing**
- 2.5.1 B (2)
- 2.5.2 A (2)
- 2.5.3 C (2)
- 2.6 **Vyf maniere om die produktiwiteit van sanderige gronde te verbeter**
• Byvoeging van organiese materiaal / humus / kompos ✓
• Minimum of geen bewerking ✓
• Dien landboukalk toe ✓
• Verminderende maar meer gereelde besproeiing ✓
• Bemesting ✓ (5)
- 2.7 **Produkstelsels**
- 2.7.1 • Ekstensiewe boerderystelsel ✓ (1)
- 2.7.2 • Intensiewe boerderystelsel ✓ (1)
- 2.7.3 • Semi-intensiewe boerderystelsel ✓ (1)
- 2.7.4 • Intensiewe boerderystelsel ✓ (1)
- 2.7.5 • Ekstensiewe boerderystelsel ✓ (1)

2.8 Voordele van meganisasie

- Werk word vergemaklik ✓
- Werk word vinniger gedoen ✓
- Masjinerie kan in hoë temperature werk ✓
- Dit is goedkoper want minder arbeiders moet gehuur word ✓
- Uitputting kom nie voor nie ✓
- Masjinerie kan deur bure gehuur word en dus geld genereer ✓

(5)

2.9 Trek lyngrafiek**DIE VERWANTSKAP TUSSEN
GEWASOPBRENGS EN BEMESTING
TOEGEDIEN OP 'N STUK GROND****Rubriek vir merk:**

- Toepaslike opskrif vir grafiek ✓
- X-as benoeming ✓ en korrekte eenhede ✓
- Y-as benoeming ✓ en korrekte eenhede ✓
- Korrektheid van grafiek ✓

(6)
[50]

VRAAG 3: REKORDHOUDING, FINANSIËLE STATE EN ENTREPRENEURSKAP**3.1 Twee instansies vir uitreiking van kwitansie**

- Borgskap ✓
  - Kapitale bydrae ✓
  - Betaling vanaf ander transaksie vir dienste gelewer/kontant verkope ✓
  - Betaling vanaf debiteur ✓
- Enige 2 (2)

3.2.1 Twee voordele vir betaling per tjek

- Tjeks is dunner in vergelyking met kontant/makliker hanteerbaar ✓
  - Verminderde risiko vir roof/aanranding ✓
  - Risiko om kontant te verloor word vermy ✓
  - Rekordhouding word vergemaklik aangesien die teenblad van die tjekboek al die inligting opteken van die uitgereikte tjek ✓
- Enige 2 (2)

3.2.2 Lys twee voorbeelde van detail van elke afdeling**(a) Bank inligting**

- Handelsnaam / Banknaam ✓
  - Geregistreeerde naam ✓
  - Bank klaringsnommer / Takkode ✓
  - Rekeningnommer van die besigheid ✓
  - Tjeknommer ✓
- Enige 2 (2)

(b) Besigheidsinligting (trekker)

- Handelsnaam ✓
  - Poskode ✓
  - Kontakbesonderhede ✓
- Enige 2 (2)

(c) Transaksie informasie

- Naam van ontvanger ✓
  - Bedrag betaalbaar aan ontvanger in syfers en ooreenstemmende woorde ✓
  - Datum wanneer bedrag betaalbaar is
  - Gemagtigde handtekening(e) ✓
- Enige 2 (2)

3.3 Klassifiseer rekords

PRODUKSIEREKORDS	FISIESE REKORDS	FINANSIËLE REKORDS
Oesopbrengs per ton kunsmis gebruik ✓	Inventaris van werkswinkelgereedskap ✓	Kontantvloei ✓
Aantal en kondisie van jong diere gebore vanaf een enkele moeder ✓	Voorraad saad vir die volgende plantseisoen ✓	

(5)

- 3.4.1 **Noodsaaklikheid vir visionêre leierskap**
- Nodig om risiko te neem ✓
  - In staat wees om besigheidsgeleentheid te identifiseer ✓ (2)
- 3.4.2 **Twee karaktereienskappe van finansiële vaardigheid**
- Begrotingsbestuur en allokerings ✓
  - Kan 'n besigheid begin ✓
  - Finansiële rekordhouding ✓ Enige 2 (2)
- 3.4.3 **Stel beste manier om sukses te meet**
- Hoë inkomste/positiewe bankstaat ✓
  - Groot wins ✓
  - Uitbreiding van plaasbesigheid ✓ Enige 2 (2)
- 3.5.1 **Beskryf risiko kortliks**
- Ontwikkel 'n fonds vir risiko bestuur ✓
  - Minimaliseer gevaarlike plaaswerk ✓
  - Vermoë gewaagde beleggings ✓ Enige 2 (2)
- 3.5.2 **Beskryf kortliks volhoubaarheid**
- Skep van meer bronne van kapitaal/grootste wins moontlik ✓
  - Beskerm natuurlike hulpbronne/volhoubare benutting van natuurlike hulpbronne ✓
  - Sosiale aanvaarbaarheid/strategieë om werkers meer effektief te maak /ontwikkel meer vaardighede vir plaaswerker ✓
  - bewaringsmoontlikheid/moedig verbeterde hulpbronbestuur aan ✓
  - Minimaliseer produksierisiko's ✓ Enige 2 (2)
- 3.6.1 **Lei werksure af**
- Nege ure ✓✓ (2)
- 3.6.2 **Datum van oortyd en hoeveelheid ure**
- Op 6 Mei 2011, ✓
  - Oortyd was twee uur ✓ (2)
- 3.6.3 **Bereken ure gewerk**
- $9 \times 4 = 36 \checkmark + 2 \checkmark + 6 \checkmark = 44 \text{ ure} \checkmark$ (4)
- 3.6.4 **Rede waarom nie gewerk het nie**
- Dit was 'n vakansiedag/werkersdag ✓ (1)
- 3.7.1 **Bereken bruto marge van besigheid**
- Gewasonderneming se bruto markte is
    - $R10\,500,34 - R5\,900,00 \checkmark = R4\,600,34 \checkmark$
  - Vee-onderneming se bruto marge is
    - $R12\,300,15 - R8\,027,00 \checkmark = R4\,273,15 \checkmark$ (4)

3.7.2 Lei mees winsgewende onderneming af met rede

- Gewasproduksie onderneming ✓✓
- Bruto marge was groter ✓
- Verskil tussen die inkomstes en uitgawes was groter ✓ (4)

3.7.3 Bereken netto inkomste

- Netto plaasinkomste
- = totale plaasinkomste – algemene plaas uitgawes
- = R22800,49✓ – R13927,00✓ = R8 873,49 ✓ (3)

3.8 Bespreek besigheidsplan onder opskrifte**3.8.1 Interne kragte**

- Genoegsame kapitaal✓
- Arbeid se effektiwiteit ✓
- Vaardighede ✓
- Bestuur ✓
- Hulpbronne ✓ Enige 2 (2)

3.8.2 Eksterne kragte

- Besikbaarheid van betroubare markte ✓
- Besikbaarheid van krediet/lenings ✓
- Minder kompeteerdere ✓
- Bevorderlike ekonomiese situasie / sonder resessie ✓
- Goeie omgewingstoestande bv. weer ✓
- Politieke omstandighede ✓
- Sosio-ekonomiese toestande ✓ Enige 2 (2)

3.8.3 Potensiële risiko

- Weer/ongunstige omgewingstoestande ✓
  - Meer kompeteerdere/ groter kompetisie ✓
  - Diefstal ✓
  - Tekort aan vaardige arbeid ✓
  - Onderkapitalisasie ✓
  - Ongunstige wetgewende omgewing/ongunstige wette✓ Enige 1 (1)
- [50]**

VRAAG 4: OES, WAARDETOEVOEGING, BEMARKING, AGRITOERISME EN BEDRYF

- 4.1 **Noem vyf afsetgebiede waar boere kan verkoop**
- Groothandel ✓
  - Prosesseringsmaatskappy ✓
  - Dorpsmark ✓
  - Plaaslike mark ✓
  - Straatverkopers ✓
  - Plaashek ✓
  - Plaaslike munisipale instellings ✓ / hospitale ✓ / tronke ✓ / skole ✓ Enige 5 (5)
- 4.2 **Skryf een rede neer wanneer landbouprodukt geprosesseer word**
- 4.2.1 • Skoonmaak – om stof/grond/vuiligheid te verwyder of vir makliker hantering ✓ (1)
- 4.2.2 • Bedekking – om te beskerm teen mikro-organismes/kieme/vuiligheid ✓ (1)
- 4.2.3 • Opsny – om die oppervlakte te verhoog vir makliker hantering ✓ (1)
- 4.2.4 • Vermenging – om speserye, preserveermiddels ens. by te voeg ✓ (1)
- 4.2.5 • Verdeling in groottes en porsies – vir maklike storting / vervoer / bemarking ✓ (1)
- 4.2.6 • Plasing in houers bv. inlê en inmaak – vir verpakking en storting ✓ (1)
- 4.3 **Vier faktore wat droging van gewas in oop area beïnvloed**
- Temperatuur van die dag ✓
  - Hoeveelheid produk ✓
  - Metode van oes ✓
  - Humiditeit/lugvogtigheid van die lug ✓
  - Besproeiing voor oes ✓
  - Voginhoud van die geoeste gewas ✓
  - Voginhoud vereis vir storting ✓
  - Seisoen / Winter of Somer ✓
  - Lengte van die dag ✓
  - Wind ✓
  - Reënval ✓
  - Tyd wanneer geoest ✓
  - Tipe gewas ✓
  - Metode van droging ✓
  - Voorbereiding van die produk ✓ Enige 4 (4)
- 4.4.1 **Identifiseer aspek van bemarking**
- Aanbod grafiek/aanbod ✓ (1)

- 4.4.2 **Lei hoeveelheid produk af teen R25,00**
 • 8–12 ton ✓✓ (2)
- 4.4.3 **Verduidelik kortliks die effek van hoeveelheid aangebied op die prys**
 • (a) die hoeveelheid produk aangebied sal toeneem ✓ en die prys mag daal ✓ (2)
 • (b) die hoeveelheid aangebied sal afneem ✓ en die prys sal styg ✓ (2)
- 4.5 **Beskryf kortliks die beginsels**
- 4.5.1 **Demokratiese beheer**
 • Bevoegdheid in 'n koöperasie is in die hande van die lede en lede neem hul besluite op 'n algemene vergadering. Die lid wat die meeste besigheid met die koöperasie doen, ontvang die meeste voordele/het meer sê in die sake van die koöperasie ✓✓ (2)
- 4.5.2 **Lid se ekonomiese deelname**
 • Wins word proporsioneel (nie gelyk nie) tussen lede versprei volgens die bydrae wat elke lid aan die koöperasie gedoen het ✓✓ (2)
- 4.5.3 **Outonomie**
 • 'n Koöperasie word besit deur lede en is onafhanklik. Dit word nie besit deur die regering of die munisipaliteit nie, dit is nie deel van die staatsdiens nie. ✓✓ (2)
- 4.6 **Maak 'n lys van die ander**
 • Mense ✓
 • Verbruiker ✓
 • Diere ✓
 • Mikro-organismes ✓
 • Vis ✓
 • gewasse ✓
 • Natuurlewe ✓
 • Voëls ✓ Enige 4 (4)
- 4.7 **Verduidelik belangrikheid van elke vraag**
 • Markgrootte bepaal die hoeveelheid wat die produsent of verskaffer na die mark kan neem en bepaal dus die hoeveelheid van die produk wat die boer kan produseer/skaal van produksie. ✓✓
 • Stabiliteit in die mark is 'n aanduiding van die periode en waarborge oor die tydperk wat die mark die produk benodig vanaf die produsent of verskaffer. Hierdie kennis sal die boer help om te besluit oor hoeveel om te belê en of daar op die produk belê moet word al dan nie. ✓✓
 • Die hoeveelheid en tipe kompetisie in die mark sal die boer help om strategies behoorlik te plaas om kompetisie te weerstaan. Die boer sal homself strategies plaas in terme van kwaliteit van die produk en in terme van die hantering en prosessering van die produk. ✓✓ (6)

